

Wat Corona ons brengt en leert

Een creatief bezinningsproces

Hoe hebt u tot nu toe de coronacrisis beleefd? Welke betekenis heeft deze tijd voor uw leven? Wat brengt het u aan verdriet, zorgen, spanningen? Maar ook aan gelukservaringen, bijzondere ontmoetingen? En wat hebt u ervan geleerd? Wat kunnen we er samen van leren? We nodigen u uit om deel te nemen aan een creatief bezinningsproces, dat we hierbij presenteren.

Wij nodigen gemeenteleden en belangstellenden van het Verhalenhuis uit om een creatieve verwerking te maken van wat Corona ons tot nu toe gebracht en geleerd heeft. Als kunstzinnige en spirituele leidraad kiezen we voor enkele kunstwerken van de Duitse kunstenares Käthe Kollwitz (overleden in 1945). Zij maakte veel werk rond het thema: moeder-kind. En liet zich daarbij ook inspireren door de Madonna (de moeder van Jezus). Je zou kunnen zeggen dat corona ons bepaalt bij onze relatie tot moeder aarde.

We presenteren nu in drie fasen haar kunstwerken rond dat thema 'moeder en kind' en formuleren daarbij enkele gedachten die bij u bezinning uitlokken en reacties oproepen. We vragen u om deze reacties ons toe te zenden in de vorm van een korte tekst van hooguit tien regels. Maar u kunt ook krantenknipsels of foto's sturen. We maken daarvan steeds een collage op een rol behangpapier. We maken van die drie rollen tenslotte een beschermende mantel. Wanneer Corona bedwongen is en we weer gewoon bij elkaar kunnen komen zouden we dit project willen afronden in een bijeenkomst waarin die beschermende mantel een rol speelt.

Het eerste beeld

Käthe Kollwitz (1867-1945) was een Duitse grafisch kunstenaar, afkomstig uit een protestants en socialistisch milieu. Met haar prenten (etsen, steendrukken, houtsneden) heeft zij miljoenen mensen bereikt en later in haar leven is zij ook sculpturen gaan maken. Zowel in haar prenten als in haar sculpturen gaf zij uitdrukking aan de maatschappelijke noden van haar tijd. Haar man was huisarts in een arme wijk van Berlijn en zo kreeg zij vaak te maken met schrijnende armoede, kindersterfte, dakloze moeders met kinderen. De nood en het verdriet van deze mensen bracht zij met veel gevoel in beeld waardoor zij steeds meer gezien werd als het sociale geweten van het land.

Toen de nazi's aan de macht kwamen werd zij monddood gemaakt en mocht haar werk niet meer gepubliceerd of tentoongesteld worden.

Een groot trauma in haar leven was het verlies van haar achttienjarige zoon in de begindagen van de eerste wereldoorlog. Zij koos in haar werk vaak het beeld van een moeder met kind. Gelukkige moeders met het kind in de armen. Of verdrietige beelden. Het kind is dood en de moeder treurt, of het kind wordt bedreigd en de moeder beschermt het. Zij liet zich inspireren door middeleeuwse beelden van de mater dolorosa, de treurende moeder Maria, die treurt om haar gestorven kind Jezus. Het meest bekend is misschien wel haar sculptuur Pieta, waarvan een kopie, vier keer zo groot, sinds 1993 het hart vormt van de Neue Wache in Berlijn. Dat is de centrale plek van de Bondsrepubliek voor de gedachtenis van alle slachtoffers van oorlog en tirannie. We willen met dit beeld de serie beginnen.

1. De ervaring van verlies

Een moeder houdt haar gestorven zoon in haar schoot en treurt om haar verlies. Käthe Kollwitz verwees daarmee naar Maria, de mater dolorosa (treurende moeder), die rouwt om de dood van haar zoon Jezus. Maar Kollwitz verwees hiermee ook naar haar eigen ervaring. Zij had in 1914 haar jongste zoon verloren, toen hij sneuvelde aan het front van de eerste wereldoorlog. Sindsdien heeft ze talloze malen prenten en sculpturen gemaakt waarin zij dit verlies probeerde te verwerken. Maar ook nam zij steeds meer stelling tegen elke vorm van militarisme.

Voor ons is het een beeld dat onze verlieservaringen door de coronapandemie oproept. Vooral in de eerste golf werd daar veel aandacht aan besteed. Het eenzame overlijden op de intensive care. Het zoeken naar een zinvol en waardig afscheid in kleine kring. Het isolement van de nabestaanden. Misschien hebt u dit zelf van dichtbij meegemaakt. Ook aan andere verlieservaringen kunnen we denken. De

grote beperkingen die ons nu al meer dan een jaar zijn opgelegd hebben ons leven drastisch veranderd. Wat zijn voor u, voor jou, de meest ingrijpende beperkingen?

Maar de Pieta van Kollwitz roept ook andere associaties op. We zouden corona kunnen zien als een uiting van moeder aarde, ons aller mater dolorosa. Onze relatie met deze moeder is zo verstoord, dat allerlei virussen zich heel gemakkelijk kunnen verspreiden. Misschien vraagt deze pandemie ons wel, om onze levensstijl aan te passen.

We zien hier een steendruk van Kollwitz, Moeder en kind uit 1931. Het is een vrolijk beeld van een gelukkige relatie.

Roept dit beeld bij u iets op, als u denkt aan de relatie tussen moeder aarde en de mensheid? Wanneer ervaart u die relatie als gelukkig en liefdevol?

Welke gedachten en associaties hebt u zelf hierbij? Aan welke vorm van verlies, van gemis, van verstoring, denkt u vooral? Welke verstorende fouten zitten er in onze omgang met moeder aarde? En wat zou er moeten veranderen, willen we die relatie beter maken?

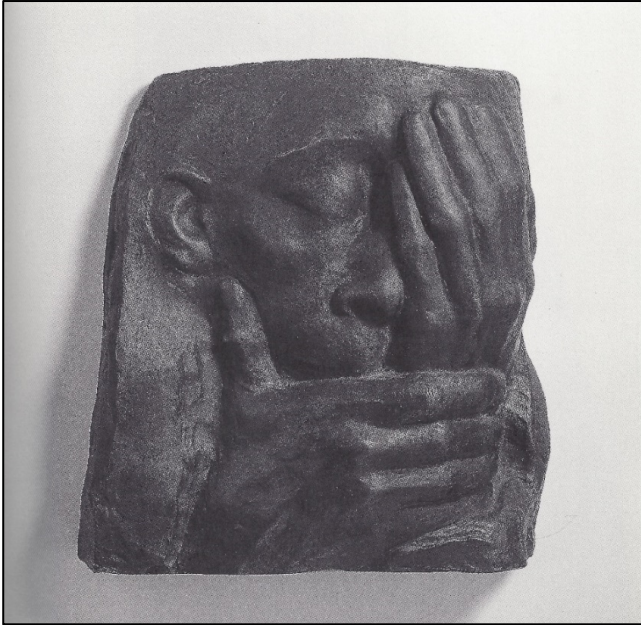
2. De ervaring van stilgezet worden

We zijn door de pandemie stilgezet. Ons normale levenspatroon en levensritme werden onderbroken. Dat is moeilijk. Na negen uur 's avonds werd het stil op straat. Geen probleem voor mensen die 's avonds liever thuis blijven. Maar wel voor jongeren die 's avonds graag uitgaan, vriend(inn)en opzoeken. En voor hen die regelmatig naar het theater of de bioscoop gaan of een hapje uit eten gaan. En hele beroepsgroepen werden letterlijk stil gezet. Denk aan winkels, kappers, horecapersoneel, zzp'ers, sportschoolhouders, musici, acteurs. Voor velen van hen rampzalig. Stilgezet, monddood gemaakt.

Käthe Kollwitz werd in de jaren '30 door de nazi's stilgezet en monddood gemaakt. Zij moest haar docentschap aan de Rijksacademie opgeven, haar prenten mochten niet meer verschijnen in tijdschriften en zij mocht niet meer exposeren. En zij was niet de enige. Ook een beeldhouwer met wie zij veel affiniteit had, Ernst Barlach, werd door de nazi's in het nauw gebracht. Onder de indruk van diens moeilijke situatie maakte zij een bronzen reliëf dat zij 'Die Klage' noemde.

We zien alleen een gelaat, en grote handen die de mond en een oog bedekken. Het andere oog is gesloten. Hier wordt een geluidloze klacht verbeeld. Een klacht die niet gehoord mag worden. Een verdriet dat niet gezien, niet gedeeld mag worden. Een mens die stilgezet is, geïsoleerd.

Ook wij zijn stilgezet. Ook wij zien om ons heen mensen die stilgevallen zijn, geïsoleerd. Jongeren die haast geen contact meer hebben met vrienden en vriendinnen en het uitsluitend moeten hebben van digitale contacten. Ouderen in verpleeghuizen die maandenlang haast geen bezoek mochten ontvangen. Mensen die een partner, een ouder, een kind verloren en hun verdriet veelal alleen moesten verwerken. In veel huizen klinkt de stille klacht, waarvan Kollwitz zo'n indrukwekkend beeld maakte.

Maar... er was, er is, ook een keerzijde. De stilte die de coronatijd met zich meebrengt wordt ook als heilzaam ervaren. Er komen nog maar weinig vliegtuigen over. We horen meer vogels fluiten. Steeds meer mensen zoeken toevlucht in de natuur. Het is daar vaak druk. Misschien herinnert u zich nog een heerlijke wandeling in een stil bos, bedekt met een dikke laag sneeuw. We hebben misschien in de afgelopen tijd ook geleerd om de stilte te zoeken, de stilte te waarderen. Was het ritme waarin we leefden, communiceerden en consumeerden ook niet wat over de top? Heeft moeder natuur, die zo vaak monddood gemaakt wordt door onze economische belangen, misschien ons iets te zeggen? En zijn we daar, nu we stilgezet zijn, misschien meer open voor?

Käthe Kollwitz maakte in 1900 een tekening van een kind dat rust tegen moeder aan die het hoofdje voorzichtig aanraakt. Het is een beeld van verstilling en rust. Zo roept het begrip 'stilgezet zijn' positieve en negatieve associaties op. Welke ervaringen hebt u, heb jij, hier zelf mee gehad? Welke associaties komen er bij jou boven?

3. Beschermen en behoeden

Käthe Kollwitz heeft niet alleen beelden gemaakt van treurende en klagende moeders, maar ook krachtige beelden van moeders die hun kinderen beschermden. Die hun kroost wilden behoeden voor de ondergang. Zij heeft na de eerste wereldoorlog regelmatig pamfletten gemaakt tegen militarisme, tegen de oorlog. Toen haar zoon zich bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog wilde aanmelden als vrijwilliger voor het leger, heeft zij hem met gemengde gevoelens laten gaan. Maar toen hij enkele weken later gesneuveld was heeft zij in een jarenlang proces van rouwverwerking steeds duidelijker ingezien dat zij zich tegen de oorlog moest keren. Zij maakte toen een bronzen plastiek die zij 'Toren van moeders' noemde.

We zien hoe moeders met elkaar een beschermende koepel maken met hun armen en kleding, en dat de kinderen tussen hun rokken in veiligheid gebracht zijn. Zij liet zich hierbij inspireren door oude beelden van 'de schutsmantel Madonna'. Hieronder zien we een voorbeeld daarvan.

Maria slaat een beschermende mantel open waaronder allerlei mensen een toevlucht vinden. Zij is een symbool van het mededogen van God die zich met moederlijke liefde over kwetsbare mensen ontfermt. Voor Käthe Kollwitz werd zij het symbool van de opdracht aan moeders, om krachtige beschermers en behoeders te zijn voor al wat klein en kwetsbaar is.

Wij doen in deze coronatijd ook ervaringen van die ‘moederlijke’ bescherming en behoedzaamheid. Ik denk in de eerste plaats aan onze zorgmedewerkers, die al maandenlang keihard werken en zorgen voor patiënten, voor kwetsbare bewoners en hun familieleden. Maar ook daarbuiten. Er waren allerlei initiatieven om naar elkaar om te zien, elkaar vast te houden. We zagen indrukwekkende erehagen bij begraafplaatsen, of langs de kant van de straat waar de rouwstoet reed. Als kerk blijven we bidden voor mensen, daarnaast hebben we rond Kerst en Pasen contacten gezocht met oudere gemeenteleden, een telefooncirkel opgezet en een autodienst georganiseerd voor mensen die gevaccineerd moesten worden. Ook hebben we ouders met kinderen een tas met verrassingen bezorgd. We hebben misschien allemaal wel geleerd hoe belangrijk sociale contacten voor ons zijn en dat je daar soms echt een stap voor moet zetten.

Misschien leren we ook wel om beter voor moeder Aarde te gaan zorgen. Onze mater dolorosa, die zucht onder klimaatverandering, uitsterven van dier- en plantsoorten, vervuiling en vergiftiging. Hoe kunnen we bescherming en veiligheid vinden onder de mantel van moeder Aarde? Wat moeten we daarvoor doen, en misschien vooral: wat moeten we daarvoor laten?

En nog iets. We zijn denk ik allemaal wel onder de indruk gekomen van de kwetsbaarheid van ons bestaan. Daardoor voelen we misschien ook sterker dan vroeger het verlangen naar een houvast dat ons levensmoed geeft. Zouden we wegen kunnen vinden om ons vertrouwen in een goddelijke mantel van mededogen te voeden en te versterken?

Als je de ervaringen rond dit laatste thema overdenkt, welke gedachten en associaties komen er dan bij jou boven?

Wilt u uw reacties in de vorm van een persoonlijk bericht van maximaal 10 regels, of in de vorm van een foto, een krantenknipsel of iets anders, met ons delen? Het mag ook anoniem. U kunt het mailen aan kickbras@hetnet.nl, of sturen aan Kick Bras, Gerard Revestraat 5, 2025 EN Haarlem. Over een week krijgt u opnieuw een nieuwsbrief met de tweede etappe van dit proces.

Dit was de laatste ronde in ons creatieve proces. Wij maken van alle binnengekomen reacties een ‘mantel van mededogen’. We willen deze centraal stellen in een bijeenkomst na de zomer wanneer we weer bij elkaar mogen komen. Via de nieuwsbrief krijgt u daar bericht over.